

ΕΤΟΣ ΙΑΡΥΣΕΩΣ 1911

Ο ἌΡΓΟΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΔΕΚΑΤΗΜΗΝΑ

ΙΑΡΥΣΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Θ. Α. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

Τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ἰδρυθὲν γραφεῖον ἀνεπιπροσωπειῶν καὶ ἀποκομιμάτων τοῦ Τύπου

ΕΙΔΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΩΝ (COUPURES)

ΑΘΗΝΑΙ

*Απόσπασμα

Χρονολογία

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΙΔΕΑΛΙΣΜΟΣ - ΠΡΑΓΜΑΤΙΣΜΟΣ

Ὁ κ. Ἀποστολάκης ὅπως καὶ ὁ κ. Πολυλάς ἀλλοστε, μὲ τὸν ὅποιον συμπέπει ὄχι μόνον εἰς τὰς ἰδέας ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς λέξεις εἰς βαθμὸν ὅστε νὰ νομίζῃ κινεῖται ἔτι πρόκειται ὄχι περὶ δύο χωριστῶν ἀτόμων ἀλλ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ, εἶνε ἕνας ἰδεαλιστῆς ἐκ τῶν πολλῶν φανατικῶν καὶ ἀποκλειστικωτέρων. Τίποτε δὲν παραδέχεται ἀπὸ τὰς ὀλισθηρὰς ἐρμηνείας τῶν ὁποίων τόσον εὐρεία καὶ ἐπιτοχῆς γρήσας ἔγραψε κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα εἰς ἕλον τὸν πολιτισμένον κόσμον καὶ δι' ὅλα ἀνεξαρτέτως τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς. Ἰσως ὁ κ. Ἀποστολάκης νὰ περιφρονῇ τὴν ὀλισθηρὰν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου ὡς ἐκδηλώσεων κατεστῶτος ἡθικῶς καὶ ψυχικῶς ἀνθρώπου, τοῦ Ἑυρωπαϊοῦ διὰ τὸν ὁποῖον μὲ περιφρόνησιν ὀμλεῖται, ἀντιτάσσων πρὸς αὐτὸν τὸν ἀταγνητὸν ἀνθρώπου ὅπως τὸν ὀνόμασεν Ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος Χόψι, τὸν ὄχι τόσο ἀπολιτισμένον—πολιτισμένον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν μόνον—ἀλλ' ἡρωϊκὸν ἀνθρώπου.

Ἄν σκέπτεται ἔτσι, δὲν δηλαδὴ ἀπὸ τὴν γενικὴν περὶ τοῦ Ἑυρωπαϊκοῦ ἀντικλήψιν του φθάνῃ ὡς εἰς ἀντικλίον ἐπακόλουθον εἰς τὴν περιφρόνησιν τοῦ ὀλισθηροῦ, δὲν ἔχει δίκαιον, διότι ὁ ὀλισθηρὸς ὅπο ἄλλον τύπον καὶ ὄνομα ὀμλεῖται ὅταν καὶ ὁ ἰδεαλισμὸς ὄχι εὐρωπαϊκῶς μόνον ἀλλὰ καὶ ἑλληνικῶς, ἑλληνικώτατος.

Τὶ ἄλλο εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης παρὰ ἕνας ὀλισθηρὸς, πρῶτος καὶ μέγας πολέμιος καὶ ἐκρινόμενος, τῶν ἰδεαλιστικῶν καὶ μεταφυσικῶν πλατωνικῶν νεφελωμάτων; Ὁ κ. Ἀποστολάκης ὡς ἰδεαλιστῆς περιπίπτει εἰς ὅλα τὰ κλασσικὰ σφάλματα τῶν ἰδεαλιστῶν. Σοφίζει τὴν τέχνην μὲ τὴν ἡθικὴν. Ὑποτάσσων τελείως εἰς τὴν ἡθικὴν τὴν τέχνην, ὀμλεῖται περὶ ἀντικειμενικῆς ἀληθείας, ὡς ἂν νὰ ὕψηρε ποτὲ, εἰς τὰ ἡθικὰ φαινόμενα, ἀντικειμενικὴ ἀλήθεια, τὴν διακρίφωσιν καὶ ἐξέλεξιν τῆς γλώσσης ἐξαρτῶ ἀπὸ ἡθικὰ ἐλατήρια, καὶ ὄχι ἀπὸ καθαρώς γλωσσικοῦ νόμου, καὶ διὰ τὴν ἐρμηνείαν ἔλκον ἐγένει τῶν ζητημάτων ἔχει ὅτι ὄφειλον τὸν ἡθικοφιλοσοφικὰς ἀρχὰς αἱ ὁποῖαι ἀπὸ καιροῦ ἀπεδείχθησαν χρεωκοπημέναι. Εἰς τὸν ἄκρατον αὐτὸν ἰδεαλισμὸν του ὀφείλεται καὶ ἡ γενικὸς καὶ ἀοριστία τῶν ἀξιών τὰς ὁποίας παραδέχεται, καθὼς καὶ ἡ παρρηγοῖσι, ἀνεπαρκῆς μνεῖα ἢ σκόπιμος ἀποσιώπησις, γεγονότων πραγματικῶν, καθὼς καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Σολωμοῦ καὶ ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 21 οῦ αἰὸς ὅπρησαν καὶ ὄχι οἷα; τὰς φαντάζονται οἱ ἰδεαλισταί.

Εἰς τὸν ἰδεαλισμὸν του ὀφείλει ἀλόγη ὁ κ. Ἀποστολάκης τὴν περιφρόνησιν του πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀντικειμενικὴν ἢ ἀνεπαρκῆς ἐκ μερῶν του γρήσας τῆς ὁποίας κωσαφίνεται εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ ἔργου του.

Ἐνα ὀλοκληρὸν βιβλίον ἔγραψε ὁ κ. Ἀποστολάκης δι' ἕνα ποιητὴν, δι' ἕνα καλλιτέχνην δηλαδὴ, καὶ ἐνθ' ἕκανε εὐρύτατον λόγον περὶ τῆς ἡθικῆς ὀντότητος τοῦ καλλιτέχνου αὐτοῦ, δὲν ἀποφόβησε ἢ δὲν ἔγραψε ἀναγκαστικὸν ὅστε λέει νὰ πῆ διὰ τὴν βαρύτεραν ὀπόστασιν τῆς καλλιτεχνικῆς του ὀντότητος, διὰ τὴν μουσικηπλαστικὴν αἰσθησίν του, ἀπο τὴν ὁποία κατὰ πρότερον λόγον ἀνέβλεσκον οἱ θεσπίσαι στίχοι του!

Πόσον περισσώτερον καὶ ἀπὸ τὸν Πολυλά καὶ ἀπὸ τὸν κ. Ἀποστολάκη, ἐπιληρῶς τὸν Σολωμὸν, ἕνας καλλιτέχνης, οὔτε ἐθνικὸς πηρτος, οὔτε ἀκριτοῦ ἰδεαλιστῆς, ὁ σὺγγρονός του καὶ στενὸς φίλος του Μάντζαρος! Αἱ στίχοι σελίδας τὰς ὁποίας ἔγραψε περὶ τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἵμνου, εἰναι, διὰ καλλιτερον περὶ αὐτοῦ ἔγραψεν. Εἰς τὰς σελίδας ὅμως αὐτὰς γίνεται γρήσας λέξεων καὶ φράσεων καθὼς ἀπὸ νεομικρὸν σύστημα τοῦ Σολωμοῦ, ἡ ἀμορσική του ἐδικιοσησίαν καὶ ἄλλα τὰς ὁποίας δὲν θὰ μεταχειρίζοντο κατ' ὀνόμα ἄλλον, οὔτε ὁ Πολυλάς οὔτε ὁ κ. Ἀποστολάκης. Καὶ τοῦτο διότι ἕνας ἰδεαλιστῆς προσιμμένος νὰ ἐραγεύσῃ το ἔργον ἐνὸς καλλιτέχνου δὲν κληθάναι ὅτι ὄφειλον του οὔτε τὴν ὀμνησίν του, ἀλλὰ μόνον τὸ ἡθικὸν του βάθος, ὡς ἂν ὁ καλλιτέχνης νὰ εἶναι ἡθικὸς κατὰ πρότερον ἀνθρώπος καὶ ὄχι προπαντὸς ἂν ὄχι μόνον, ἀνθρώπος; μὲ ἔντονον καὶ θερμὴν αἰσθησίν καὶ πηστικὴν φεισασίαν.

Πηρῶτατος λοιπὸν τὸν Σολωμὸν, ὁ κ. Ἀποστολάκης: Ὅχι, ἀλλ' ἐτόνοβήθησε τὴν μεγαλειέταν του ἀξίαν ὄμνησιν τοῦ ἔπρεπε νὰ τήροποθετήσῃ, εἰς τὴν καθωρὸς καλλιτεχνικὴν δηλαδὴ πραγματέυσιν του, καὶ μεταχειρίζῃ διὰ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ ἔργον του, ἔργον ἐνὸς καλλιτέχνου, κριτικὴν ὄχι καλλιτεχνικὴν ἀλλὰ ἡθικὴν. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλιέτερον κριτικὸν σφάλμα τοῦ κ. Ἀποστολάκη καὶ εἰς ὄτι ἀφορᾷ τὴν ἀντίληψιν του περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, περὶ τῆς ὀρησκεντικῆς συνειδήσεως τοῦ Σολωμοῦ καὶ τῶν ἐπιπράσεων τὰς ὁποίας ὀπύσῃ, (δὲν εἶναι δὲ καὶ ἐγκλίμα νὰ ἔχη διαβάσῃ ἔστω καὶ ἕνας Σολωμὸς; Ἐγέλον καὶ Σίλλερ!)

Περὶ τῆς ἀξίας τοῦ Ροῦδῆ ἐν σχέσει μὲ τὸν Πολυλά καὶ τοῦ Κάλου ἐν σχέσει μὲ τὸν Σολωμὸν (εἰς πολλὰ σημεῖα ὀπερῆζει τοῦ Σολωμοῦ ὁ Κάλου) περὶ τοῦ ὀποκειμενισμοῦ καὶ τοῦ ἀντικειμενισμοῦ εἰς τὴν τέχνην, περὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ, τῆς ἀρνήσεως (κριτικὴ καὶ ἡθικὴ ἀρχὴ ἢ ὀρησική; ὄχι δὲ!) καὶ τῆς ἐνοοίας τῆς σχετικώτατος. Καὶ αὐτὰ μὲν εἶνε τὰ κριτικὰ σφάλματα εἰς τὰ ὀποία περιπίπτει κατὰ τὴν γνώμην μου εἰς τὸ νῦν του ἔργου ὁ κ. Ἀποστολάκης. Ἄλλ' αἰὲ ποιησὶς σὴ ζωὴ μας ἔχει καὶ κενὰ. Κενὸν, ἢ πολὺ σχετικῶς μὲ τὰ ἄλλα ἔργα

του οντότητος, διά τὴν μουσικοπλαστικὴν αἴσθησίν του, ἀπο τὴν ὁποία κατὰ πρότιστον λόγον ἀνέδρασαν οἱ θεσπίσιοι στίχοι του!

Πόσον περισσότερον καὶ ἀπὸ τὸν Πολυλά καὶ ἀπὸ τὸν κ. Ἀποστολάκη, ἐπλησίασε τὸν Σολωμὸν, ἕως καλλιτέχνης, οὔτε ἐθνικόπληκτος, οὔτε ἄκριτος ἰδεαλιστής, ὁ σύγχρονός του καὶ στενὸς φίλος του Μάντζαρὸς! Αἱ ὀλίγαι σελίδες τὰς ὁποίας ἔγραψε περὶ τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἰμνου, εἶναι ὀ, τι καλλίτερον περὶ αὐτοῦ ἔγγραφο. Εἰς τὰς σελίδας ὁμοῦς αὐτὰς γίνεται χρῆσις λέξεων καὶ φράσεων καθὼς αὐτὸ νεο-ρικὸν σύστημα τοῦ Σολωμοῦ, ἡ μουσικὴ του εὐαισθησία καὶ ἄλλα τὰς ὁποίας δὲν θὰ μετεχειρίζοντο κατ' οὐδένα λόγον, οὔτε ὁ Πολυλάς οὔτε ὁ κ. Ἀποστολάκης. Καὶ τοῦτο διότι ἕνας ἰδεαλιστής προσκειμένου νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ ἔργον ἑνὸς καλλιτέχνου δὲν λαμβάνει ὅπ' ἄψιν του οὔτε τὴν ὀργανικὴν του διάπλασιν, οὔτε τὴν αἴσθησίν του, ἀλλὰ μόνον τὸ ἠθικὸν του βάθος, ὡτάν ὁ καλλιτέχνης νὰ εἶναι ἠθικὸς κατὰ πρότον ἄνθρωπος καὶ ὄχι προπαντὸς ἂν ὄχι μόνον, ἄνθρωπος μὲ ἔντονον καὶ θερμὴν αἴσθησιν καὶ πνευματικὴν φαντασίαν.

Παρομοίωσε λοιπὸν τὸν Σολωμὸν κ. Ἀποστολάκης; Ὁχι, ἀλλ' ἐτοποθέτησε τὴν μεγαλειτέραν του ἀξίαν ὄχι ἐκεῖ ποῦ ἔπρεπε νὰ τήντοποθετήσῃ, εἰς τὴν καθαρῶς καλλιτεχνικὴν δηλαδὴ πραγματευσίν του, καὶ μετεχειρίσθη διὰ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ ἔργον του, ἔργον ἑνὸς καλλιτέχνου, κριτήρια ὄχι καλλιτεχνικά ἀλλὰ ἠθικά. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλιτέρον κριτικὸν σφάλμα τοῦ κ. Ἀποστολάκη καὶ εἰς ὅ, τι ἀφορᾷ τὴν ἀντίληψίν του περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, περὶ τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως τοῦ Σολωμοῦ καὶ τῶν ἐπιδράσεων τῶν ὁποίας ὑπέστη, (δὲν εἶναι δὲ καὶ ἔγκλημα νὰ ἔχη διαβάσῃ ἔστω καὶ ἕνας Σολωμὸς Ἐγγελοῦ καὶ Σίλλερ!)

Περὶ τῆς ἀξίας τοῦ Ροῦδῆ ἐν σχέσει μὲ τὸν Πολυλά καὶ τοῦ Κάλβου ἐν σχέσει μὲ τὸν Σολωμὸν (εἰς πολλὰ σημεῖα ὑπερέχει τοῦ Σολωμοῦ ὁ Κάλβου) περὶ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ αντικειμένου εἰς τὴν τέχνην, περὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ, τῆς ἀρνήσεως (κριτικὴ καὶ ἠθικὴ ἀρχὴ ἢ ἀρνήσις; ὄχι δὲ!) καὶ τῆς ἐννοίας τῆς σχετικότητος. Καὶ αὐτὰ μὲν εἶνε τὰ κριτικὰ σφάλματα εἰς τὰ ὁποία περιπίπτει κατὰ τὴν γνώμην μου εἰς τὸ νέον του ἔργον ὁ κ. Ἀποστολάκης. Ἄλλ' «ἡ ποίησις στὴ ζωὴ μας» ἔχει καὶ κενά. Κενὸν, ἢ πολὺ σχετικῶς μὲ τὰ ἄλλα ἔργα τοῦ Σολωμοῦ, σύντομος ἀνάλυσις καὶ ἐρμηνεία τῶν «Ἐλευθέρων Πολιορκημένων». Κενὸν ἢ πλήρης ἀποσιώπησις τῆς ζωῆς τοῦ Σολωμοῦ, τῆς ἐποχῆς ὅπου ἔζησε, καὶ τῶν μαθητικῶν του χρόνων. Κενὸν ἢ ἔλλειψις καὶ τῆς παραμικροτέρας μνείας τοῦ ἐγκωμίου εἰς τὸν Φώσκαλον, τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις εἶνε ὅτι πληρέστερον ἔχομεν διὰ τὴν γνώσιν τῆς κριτικῆς συνειδήσεως τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὰ τριάντα του χρόνια.

Αὐτὰ τὰ σφάλματα καὶ αὐτὰ τὰ κενὰ παρουσιάζει εἰς τὸ νέον του ἔργον ὁ κ. Ἀποστολάκης. Παρ' ὅλα ἐν τούτοις τὰ μειονεκτήματα αὐτὰ «ἡ Ποίησις στὴ ζωὴ μας» εἶναι ἔργον σημαντικόν, ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ἑλληνικὰ τῶν τελευταίων ἐτῶν. Τὸ θερμαίνει ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἢ συνειδήσις ἑνὸς εἰλικρινοῦς, εἰδικοῦ καὶ ζωντανοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος δὲν παίξει οὔτε μὲ τὰ πράγματα οὔτε μὲ τὰς λέξεις. Καὶ αὐτὸ εἶναι πολὺ, παρὰ πολὺ διὰ τὴν ἐποχὴν καὶ διὰ τὸν τόπον μας.

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ